

Maminka

JAROSLAV
SEIFERT

ČESKOSLOVENSKÝ SPISOVATEL PRAHA

Ukolébavka

Až, chlapečku, zavřeš víčka,
vyskočíš si na koníčka.
A koníček spí.

Na louce je plno květin,
pojedeš s ním do kopretin.
Kopretinky spí.

Pojedeš s ním k černé skále
po silnici u maštale.
Černá skála spí.

Jiskry prší od podkůvek,
pojedeš s ním do borůvek.
A borůvky spí.

Krásná panna drží vlečku,
sbírá si je do džbánečku.
A džbáneček spí.

A pod skálou voda hučí,
vezmu tě zas do náručí.
A chlapeček spí.

Večerní píseň

Když bylo dobře mamince,
bylo i pěkně v našem bytě.
Hmoždíř, který stal na skřínce,

zatřpytil se okamžitě,
skla oken, po nichž před chvilkou
plakalo ještě bílé jíní,
svítila opět po kuchyni,
kde vonělo to vanilkou.

Když zpívala, hned vesele
spustili ptáci před okny nám.
Měla-li mráček na čele,
odletěli hned ptáci jinam.
Zmlkli jsme rázem, ztichl smích.
I černé kotě, které tlapkou
pohrávalo si se skořápkou,
dívalo se jí po očích.

Když padala již únavou
a večer spát nás odnášela,
tou rukou drsnou od popela
stlala nám měkce pod hlavou.
V hořáku ještě přede plyn
a nad pelestí přechází nám,
podobaje se pavučinám,
velikánský stín mamínčin.

Dnes už tak už tak šťastně neusínám.

Všední den

Brambory jsou již na padrtř!
Ta kamna! Často říkávala,

že budou jednou její smrt.
A zatím kamna mile hřála.

Nemyslete, to nebyl hněv,
maminka měla strach, že zmešká.
Když skláněla se pro konev,
byla ta konev pro ni těžká.

Pak zlobila se s žehličkou,
protože v kamnech vyhasíná,
a do sklepa šla se svíčkou,
nebyla tenkrát elektřina.

A vždycky dvakrát měsíčně
od rána prala na pavlači.
A její ruce nesličné
bývaly potom hebké k pláči.

Však ještě musím z podlahy
setřít špínu. Podej mýdlo!
A hadr! Ten cár neblahý
kdes visel jako smutné křídlo.

Opřena o ně, chtěla jen
pár metrů výše z toho všeho.
Stoupni si, chlapče, u kamen
a nešlapej mi do mokrého!

Když padlo šero na věci

a ještě jehlu vzíti chtěla,
neměla sil ji navléci.
Ruce jí klesly podél těla.

Zas je to noc už bezmála,
já nádobí mám ještě v dřezu!
A oknem z trati zavála
nahořklá vůně černých bezů.

U okna

Když přišlo jaro, na pešuňku
rozkvetly stromy v jarním slunku.

Maminka, tichá jako pěna,
k oknu je v pláči odvrácena.

- Proč pláčeš, co máš za bolest,
řekni mi, čeho je ti líto?

- Však ti to povím, povím ti to,
až nebudou jednou stromy kvést.

Sníh padal hustě a co chvíli
vločky se na sklo přilepily.

U okna, bylo málo světla,
maminka tiše něco pletla
a měla slzy na očích.

- Proč pláčeš, čeho je ti líto?

- Však ti to povím, povím ti to,
až nebude jednou padat sníh.

Tatínkova dýmka

Tatínek kouřil z dýmky
vždy večer, než šel spát.
Vidím ho z měchuřinky
do dýmky tabák cpát.

Obláček namodralý
tiše se rozplýval,
to, co jsme milovali,
milovat budem dál.

Sedával na pavlači,
když se už setmělo,
a plamen sirky stáčí
posvítit na čelo.

Co by byl bez vzpomínky
náš život? Co by byl?
Obláčky z jeho dýmky
jsou nejhezčí z mých chvil.

Maminka však se zlobí,
ne zle, spíš jenom tak.
Tatínek totiž drobí
z pytlíčku na tabák.

A když mu dýmka chladne,
brání se nesměle.
Komupak nevypadne
trošičku popele.

Obláček namodralý
tiše se rozplýval,
to, co jsme milovali
milovat budem dál.

Když stůně, dýmka leží
na okně pavlače.
A maminka jen stěží
nedá se do pláče.

A něžně k ní se sklání
a nic se neštítí.
A dnes jí nezavání.
Dnes voní po kvítí.

Hladí ji usmířena
a rdí se před námi.
Dýmka je posázena
samými perlami.

Obláček namodralý
tiše se rozplýval.
To, co jsme miloval,
milovat budem dál.

Pavučina

Četl jsem verše Vrchlického,
když náhle po knize

pavouk mi leze beze všeho.
- Maminko, zab ho, bojím se ho!
- Proč? Nosí peníze.

A pavoučka jsme nezabili.
Kde však byl jaký kout,
pavouci síť nám zavěsili.
Musili jsme je každou chvíli
smetákem odtrhnout.

Ač od těch dob je nevyháním,
jsem věčně bez peněz.
Co kdyby - vzdechnu s pousmáním
a laskavě se dívám za ním,
pavoučku, klidně lez.

Až tuhle! Mezi dvěma klasy,
když po dešti jsem šel,
spatřil jsem síť. To bylo krásy!
A tolik stříbra nikdy asi
jsem už pak neviděl.

Růže pro paní učitelku

Nebojím se to slovo říci,
sním o tom jako o štěstí.
Bylo to v parku před radnici
na Havlíčkově náměstí.
Havlíček má tam sochu z kovu
a hrozil městu Habsburkovu

rukou sevřenou do pěsti.

Že hřích je omyl vzniklý z touhy
dělati dobro - tenkrát
tušení neměl školák pouhý,
ještě tě neznal, Sokrate!
A růže, chlapec hodný vcelku
kradl pro slečnu učitelku.
Chodil jsem asi do páté.

A u té sochy na záhonku,
když tma se vkradla do ulic,
nekvetly dlouho na svém stonku.
Bývávalo nás asi víc.
Schoval jsem je pod staré necky
a před maminkou pokrytecky
tvářil se jakoby nic.

Ve třídě první byl jsem ráno
a vstříc jsem učitelce šel.
Kradeny byly. Nevídáno.
Dneska už bych to neuměl.
Nic netuším, něžně je kladla
do vody na okraj umyvadla.
A já se štěstím při tom rděl.

Pak usmála se. Bylo psaní
a ruka se mi počla chvět,
že vzrušen nemohl jsem ani

z tabule opsati pár vět.

Dnes chodím už jen ostýchavě
kolem těch růží; kvetou právě.
Směl bych si aspoň přivonět?

Skleněný džbán

Když je nám teprv deset let
či dvanáct - to je jak by smet,
buď se k nám krása zády točí,
protože o nás nestojí,
či máme zamhouřené oči;
anebo je to obojí.

Ač věděl jsem, že je to hřích,
střílel jsem z praku. Po vrabcích!
A kapitáne Korkoráne,
ty víš, že znal jsem střelný prach
a z Jiskry, šelmy milované,
jsem také neměl žádný strach.

Čas letí, je vám čtrnáct let
či patnáct - to je jak by smet.
Tu dívku škádlival jsem dříve
pro pihy kolem nosánku.
Vždyť měla vlasy zlatě rzivé,
jako je pivo ve džbánu.

Potkával jsem ji na schodech

s tím džbánkem. Vždycky měla spěch,
Nosila pivo tatínkovi.
Prováděl jsem jí ledacos
a hrozila, že doma poví,
jak na ni dělám dlouhý nos.

Co však jsem neznal doposud
jsem poznal potom. Byl to stud.
A plachost. V přítomnosti dcerek
něčeho jsem se náhle bál.
Vázanky vzadu u zástěrek
už jsem jim nerozvazoval.

Trápilo mě pak svědomí,
i hanba trochu bylo mi,
a když jsem spatřil její kšticí
i tvář ztropenou zlatém pih,
Vyhnul jsem se jí na ulici
a byl jsem před ní v rozpacích.

Jednou však, když mě potkala,
Vrazil jsem do ní bezmála
na chodbě blízko vodovodu.
Zůstala stát. Džbán skleněný
postavila si na kraj schodů.
A palec měla od pěny.

Blesklo mi hlavou: A co teď?
A hned tu byla odpověď:

dívka mě chvatně políbila.
Na ústa. A pak potichu
zvedla svůj džbán a odkvapila.
A dala se mi do smíchu.

Polibek první, nevinný,
snad trval jen půl vteřiny.
Ty krásná chvílko, půvab jejíž
okouzluje mě doteďka!
Dnes vím, že člověk v životě již
nikdy se s tebou nesetká.

Když je nám přes padesát let
či víc - to už je jak by smet,
životy se nám rychle krátí
a někdy popadáme dech.
Dodnes však ještě vidím státi
skleněný džbánek na schodech.

Nádraží

Až bude dým jen obláčkem,
jen obláčkem,
který hned vítr zcuchá,
ať letí sbohem za vláčkem,
ach, za vláčkem,
mamince kolem ucha.

Ať plnou parou uhání,
ať uhání,

lokomotiva s vlakem
ať zní to ještě se strání,
ach, se strání,
rozkvetlých vlčím mákem.

Až vlak nám zmizí v zatáčce,
až v zatáčce,
jak dlouhá, tmavá stužka,
snad padne jiskra do svlačce,
ach, do svlačce,
jak svatojánská muška.

Budem se dívat zpovzdáli,
jen zpovzdáli,
a vzdychem smutně asi,
však slza, jež se skutálí,
ach skutálí,
tu žhavou jiskru zhasí.

Housle

Rok nebo dva jsem hrál
a hrozil se těch chvílí.
Já jsem vás proklínal
a vy jste se mi mstily
úpěním zoufalým
z hlubiny nitra svého.
Však už vás zahalím
do sukna zeleného.

Když zaskřípěl váš hlas,
stiskl jsem vám krk štíhlý.
Tak moci rozbít vás
úderem těžké cihly
a pak vám rozšlapat
kobytku, hmatník, luby!
A neuměje hrát,
k těm houslím jsem byl hrubý.

Záhy je pokryl prach
kdes mezi harampátím.
Čas plynul v jiných hrách;
už se k nim nenavrátím
a lehce oželím
tu nudu věčné škály.
Housličkám zpuchřelým
pak struny popraskaly.

Už vím, že to byl hřích,
a pykám za tu vinu.
Jak vděčně zlíbal bych
dnes ruku mamínčinu!
Tenkrát je koupila
a zbožně přinesla je.
Ó léta zpozdilá! -
Zní housle. Někdo hraje.

Vzpomínám na kloučka,
možná už zmoudřel lety.

A smyčec zlehounčka
vyhrává flažolety,
po strunách poskočí
a měkce padá na ně.
Kdo mi to na oči
zezadu stiskl dlaně?

Kdo je to? Cožpak vím.
Hlas šeptá: Řekni jméno,
a já ti položím
svou hlavu na rameno.
Kdybych je říci směl!
Však mlčím jako němý.
Housličky, jen bych chtěl
poprosit: Odpusťte mi.

Vějíř

Až na dně skříně schovaný byl,
popsaný verši, čísla dat.
Ač mamince jsem jednou slíbil,
že nebudu jej otvírat,
ten vějíř se mi hrozně líbil,
a já jsem musil lhát.

Málokdy klíček zapomněla,
však jednou zapomněla přec,
a sotva vyšla, ruka smělá
našla ten vějíř nakonec.
Však přece se mi ruka chvěla,

když držel jsem tu věc.

Nerozuměl jsem veršům z něho,
namáhaje se sebevíc;
říkaly cosi tajemného
o lásce, kouzlu tanečnic.
Strach měl jsem, ale nevím z čeho.
Co věděl chlapec? Nic.

V krabici lístky myrty voní,
zpět chvatně dal jsem vějíř k nim,
i šáteček jsem složil do ní;
dodnes to lépe neumím.
A hle, co mi to v hlavě zvoní?
Poslouchám, byl to rým.

Být básníkem! Jako jím byli
autoři veršů z vějíře.
A ruce mé se pokusily
nesměle sáhnout po lyře.
Přede mnou ležel papír bílý,
arch za dva halíře.

Vzpomínka někdy něžně bodne.
Pokud lze mluvit o vině,
viníka nikdo neuhodne.
Snad vějíř, snad ta jediné,
jež zapomněla jednoho dne
ten klíček u skříně.

Slečna ze čtvrtého

Šicí stroj drnčel celý den,
slyšel jsem ho až do pokoje.
Když usedla nad desku stroje,
vidíval jsem ji u oken.
Smála se na mne zdaleka
a já se díval z podezdívky,
jak jehlu v stroji navléká.
Schovávala mi prázdné cívky.

Na oknech měla věčný stín,
pod střechou je už málo světla.
Kytka jí v oknech nerozkvetla,
měla je proto bez květín.
Však zato vždycky při šití
zpívala smutně nad svým strojem.
V té písni chtěla zemřítí.
Já z toho ještě neměl pojem.

Košile šila na míru
a její hlas mi zněl tak měkce.
Šila i blůzy do konfekce
z kvítkovaného zefíru.
A byla hodná. Za války
bonbony pro mne vždycky měla.
Na jedněch byly fialky
a na medových zlatá včela.

Pomlouvali ji po domě
a já, ač nevítaný svědek,
slyšel jsem leccos od sousedek
a z toho smutno bylo mně.
- Ten že by si ji někdy vzal?
- A přece pořád miluje ho!
Zato však já jsem miloval
tu smutnou slečnu ze čtvrtého.

Někdy k nám přišla; maminka
měla ji ráda. Bez odmluvy
musil jsem pro kmín ke kupcovi.
Byla to jenom záminka.
Co měl jsem tenkrát neslyšet,
jsem slyšel - náрек usedavý.
Když horempádem byl jsem zpět,
plakala nad hrníčkem kávy.

Dala mi sáček atlasek,
ale těch velkých, nadívaných.
Jdi hochu, pochutnej si na nich.
A hladila mě po vlasech.
Když jsem pak vyšel na pavlač
a na mříž přitiskl si čelo,
tělem mi zachvěl prudký pláč.
Nevím, co se to se mnou dělo.

Jednou jsem slyšel seshora
někoho zalkat srdcelomně.

Pak nastal zmatek v celém domě
a zavolali doktora.

V tom smutném okně bez kytek
najednou bylo plno hluku.

Viděl jsem už jen z nosítek
bezvzádně klesnout její ruku.

Vůz odjel a dům opět ztich,
na chodbě - bylo po neděli -
páchlo zas připálené zelí,
život šel ve svých kolejích.

Však kdo to byl, kdo přede mnou
neznámým věcem strhl masku?
Poznal jsem smrt. Smrt tajemnou,
a ještě tajemnější lásku.

Dědečkův pohřeb

Byl květen, kvetly kopretiny.

Hudebníci, na čele pot,
vylili občas z trubek sliny
a obraceli stránky not.

Prohlížel jsem si andělíčky
příšroubované na voze;
drželi v jedné ruce svíčky,
druhou mířili k obloze.

Cesta stoupala na Podhájí
a babička šla o holi.

Už vím, když někdy pěkně hrají,
proč bolest tolik nebolí.

V přestávce mezi písničkami
slyšel jsem v hájku kukačku
a její hlas šel věrně s námi
pod nebem téměř bez mráčku?

A střevlík běžel po melise;
a dokonce i ještěrku
zahlédl jsem vyhřívati se
u kraje strže na štěrku.

Trs konvalinek rostl v přítmí
pod břízou v trávě. Šel jsem dál.
Vždyť těžko bylo odskočit mi,
abych si jich pár natrhal.

A pod lipami mocných ramen
těšil jsem se vždy na rozhled.
Dědečku, sbohem, sbohem! Amen.
Ať na tvou hlínu prší med.

Co jsme se spolu nadívali
zpod korun těchto slavných lip!
Mělnickou věž je vidět v dáli
a blízko, blizoučko je Říp.

Však jsme tu byli před nedávnem,

dnes vím už, proč v tom předjaří.
Stáls v kabátku, již starodávném,
a měl jsi slzy na tváři.

Maminčino zrcátko

Zrcátko v zlatém oválu
ztrácelo stříbro pomalu,
až bylo nakonec slepé.
Půl života snad bez mála
maminka se v něm česala.
Kdys ukazovalo lépe.

U okna visí na skobě,
dívá se po mně, po tobě,
proč by se neusmívalo?
Maminka byla veselá
a žádné vrásky neměla,
a když, tak určitě málo.

A zpívává si nad mlýnkem
valčíky, které s tatínkem
tančila šťastná snad trochu.
Když vzpomíná si na mládí,
letmo jen okem zavadí
o jeho třpytivou plochu.

Odvíjejíc pak s hřebene
truchlivou kořist plamene,
v chomáček vlasy stočí.

Když pak jej hodí do dvířek,
vidím na skráních vějířek
a drobné vrásky kol očí.

Pak rám se zkroutil; jeho sklo
nejdřív jen lehce naprasklo,
plíseň v něm cizopasí.
Posléze prasklo vejpušky
a maminka své drdušky
pak v rozbitém česala si.

Čas utíká, je šedivá,
už na sebe se nedívá
a zvyká na samotu.
Když někdo klepe na dveře,
přijde v klotové zástěře,
v té černé zástěře z klotu.

Vcházím. Dnes nemám odvahu,
nikdo nestojí na prahu,
nikdo mi netiskne dlaně.
A rozhlížím se zmateně,
zrcátko visí na stěně.
Pro slzy nevidím na ně.

Kytička fialek

Podruhé nesmíš utrácet,
prozrad' mi, kolikpak stála?
A těch pár maminčiných vět

znal jsem už téměř nazpaměť.
Šetrila vždycky z mála.

- K holiči radši měl bys jít.
To znám již, teď možná dodá:
Zítra budeš chtít na sešit,
a kde mám na to všechno vzít
krejcaru je dnes škoda!

Jen násilím ji vtiskl jsem
ten modrý chomáček jara.
Když splácela mi polibkem,
zaševelilo jejím rtem:
- Synáčku, už jsem stará.

Rok co rok se tak zlobila,
později méně už sice.
Když vázičku si rozbila,
dávala kvítka spanílá
do sklenky od hořčice.

Hodiny bijí za stěnou,
děsí mě němota zdiva.
Maminka, tvář již zastřenou,
na lůžku leží; z kolenou
nehybně sukně splývá.

Zvedám jí ruku. Je v ní chlad,
prsty jsou přitisklé k dlani.

Kytičky chci jí do nich dát,
už naposledy tentokrát.
A ještě se mi brání.

Prstýnek po mamince

Když prstýnek mám na dlani,
hovořím k němu v ústraní.
Na stole svíčka hoří.
Pověz mi, perlo samotná,
ve kterém jsi byla moři.

Však ve věnečku zhaslých rout
těžko si může vzpomenout,
a proč by vyprávěla.
Prstýnku, kdo tě daroval
na ruku, jež se chvěla?

A byl možná den májový
či přšlo - však kdo to ví,
a tatínka stál jmění.
A šli; tu ruku s prstýnkem
měl asi na rameni.

Což mohu věci našeptat:
Už spí? A může prsten spát?
Je tenoučký jak vlásek.
Už už by se byl přetrhl
na ruce plné vrásek.

A dal jsem jej zas nazpátky
až na dno spodní přihrádky
do skříňky s kouskem vaty.
Spi, růžičko má voňavá,
spi, prstýnku můj zlatý.

Domov

Ty prosté věci, jež jsem miloval,
toužil jsem míti věrně kolem sebe.
A byl to ráj a já se o ně bál
a věděl jsem, že tratím v nich kus nebe

Okno mi řeklo: Jen se rozhlédni,
až odejdeš, už cizí budu tobě.
Kyvadlo řeklo: Jdi, je k poledni.
A křížek na zdi: Sejdeme se v hrobě.

I dvířka kamen žárem zsinálá
v koutečku při zdi, kde se pěkně klímá,
tesklivě na práh za mnou volala:
Přijď ohřát se, kdyby ti bylo zima.

Když jsem byl děcko, matka prosila:
Blíží se bouřka, zůstaň blízko domu.
Svět byl tak krásný, moje rozmilá,
a krásnější byl pod rachotem hromů.

Růže mi řekla: Voním silicí,
kdo po mně sáhne, zbloudit lehce může.

Když dotkla se mě ústa na líci
ústa mi řekla: Voníme jak růže.

A mluvil oblak: V zemi tajemné
uvidíš možná věže krásných hradů.
A nato řeka: Chvátej podél mne,
uslyšíš záhy hukot vodopádu.

Srdce, jež bilo pod věncovým cév,
říkalo přitom: Já ti něco skrývám.
A ozval-li se sladký ženský zpěv,
pravila touha: To já ti v něm zpívám.

I vtiskla matka ret mi na čelo
a řekla: Sbohem. Šel jsem bez rozpaků.
Vždyť v tichu, v kterém nic se nedělo,
slychal jsem ze tmy dunět kola vlaků.

Po létech klepu doma na dveře,
na prahu suk a vyšlapaná škvíra.
Ozvou se kroky? Kdo mi otevře?
Za dveřmi ticho, nikdo neotvírá.

Okno je kalné, prohnul jeho rám
už netkví pevně v starém, vetchém zdivě.
Kyvadlo stojí, neví kudy kam.
Jen křížek na zdi čeká trpělivě.

Podíval jsem se v šero zrcadla,

a poznal čas i cítil jeho tíži.
A v náruč té, jež v prach se rozpadla,
ten, který přišel, pomalu se blíží.

VLAKY

Vlak jede a kouř v chomáči
padá na okna pavlačí.

Semafor slétne, nad tratí
začli zas ptáci zpívati.

Maminka okno rozhodí,
bydlíme v třetím poschodí.

A nestačí je zavřít pak,
z opačné strany jede vlak.

Vlak jede a kouř v chomáči
padá na okna pavlačí.

Okno je smutné bez kvítků,
mívali jsme tam pažitku.

Letos tam máme od zimy
i muškát s květy bílými.

Když maminka jej zalívá,
je v každém saze ošklivá.

S kytkou se mazlí: Nezvadni!
Vlak píská. Je to nákladní.

MAMINČINA KYTICE

V rodinném albu ze sametu,
jež nevešlo se na můj klín,
na stránce plné amoretů
je starý portrét maminčin.

Je v závoji, má dlouhou vlečku
a tatínkovi v čamaře,
který je nad ní u stolečku,
upřeně hledí do tváře.

Svatba a kvítí! Svatebčané,
tanec, prstýnky ze zlata!
Růžičky stuhou uvázané
tiskne si k srdci dojata.

A tmavé copy pod závojem
má třikrát kolem stočené.
Je mladá, krásná, a ten dojem
dítě už nezapomene.

PÍSEŇ

(Petříčce)

Beránek příběhne ve chvílce,
bude mít růžové stužky,
až budeš usínat v postýlce,

chytneš ho za jeho růžky.

Tváříčkou k němu se přitulíš,
vlnu má hebkou a měkkou.
Až se tě maminka zeptá: Spíš?,
budeš už za modrou řekou.

Ještě však očkám tvým nevěří
a sedí v koutečku chlěva.
Klíčovou dírkou u dveří
vidí tě a už se hněvá.

Vrátil se a běží po kvítí,
travičku na zemi zdupav.
Ještě mu chvilíčku posvítí
slaměné hvězdičky pupav.

PÍSEŇ O SLABIKÁŘI

Zní opět staré vzpomínky,
nikdo jim neodolá:
Jde chlapec vedle maminky
a už začíná škola.

Slabikář vidím v duchu zas
s obrázky Alšovými.
Bože, bylo tam tolik krás,
jež dávno zapadly mi.

Neskáče pes už přes oves

jak tenkrát v písničce skromné,
větríček sice foukal dnes,
neshodil hruštičku pro mne.

Tak jenom napadlo dneska mi,
jak jsem si v knížce té čítal.
Čas letěl nad těmi deskami,
já roky nepočítal.

PRVNÍ DOPIS MAMINCE

Už vím, dám dopis na zrcadlo
či do košíčku na šití,
však žel, dosud mě nenapadlo,
co psát, jak dopis začítí.

Maminko moje milovaná,
a v zubech konec násadky,
přemýšlím; stránka nenapsaná
čeká a čeká na řádky.

Přeji Ti dnes v den Tvého svátku
— ve slově Tvého velké T,
no vida, už mám druhou řádku
a pokračuji ve větě:

šťestí — po t se píše ě —
a zdraví — a pak selhává
už nadobro má fantazie,
tak přízemní a kulhavá.

A trhám papír, muchlaje ho
— maminka stojí nad válem
a chystá něco voňavého —
a v odhodlání zoufalém

přibíhám k ní, tiskne mě k sobě,
očima, mlčky ptá se mě.
Pak zamoučnění ruce obě
zvedly mě rychle ze země.

MATEŘIDOUŠKA

Je tak nízká, lidé chodí po ní,
čím ji více šlapou, tím víc voní,
cvrčkům, kteří lidem nevěří,
hlídá někdy prahy u dveří.

Také jsem ji trhal v dávném čase,
do kytiček špatně vázala se,
ted' jsem rád, když kvítek voňavý
zavoní mi někdy u hlavy.

Je už podzim, už je teskné září,
jako bych si četl v slabikáři,
vraceje se dlouhou řádkou let —
ještě umím něco nazpaměť.

A B C D přeříkávám nyní,
ted' už vím, čím vonělo to v skříni,

když maminka vzala ve svátek
šátek plný bílých poupátek.

MLÝNEK NA KÁVU

Z tepla se nikdy nechtělo —
a už první tramvaje zvoní.
Deku jsem stáhl na čelo,
choule se sladce do ní.

Nejdříve vstával pohrabáč,
pak lopatka, pak uhlí na ní.
Někdy přiletěl na pavlač
kos ještě před snídaní.

Hrníček s mlékem na plotně
— byl sešlý už a neměl ceny —
na ucho dal si překotně
čepici z bílé pěny.

Pak procitlo i zrcadlo,
je staré těž, zaspalo dobu.
A na zdi šňůra na prádlo
zatáhla něžně skobu.

Vtom spustil mlýnek na klíně.
Mlč! Uši rvou zoufalé zvuky!
Nemlčí, chraptí z kuchyně,
chroupaje zrníčka z ruky.

Sen krásný se mi právě zdál.
Ten ohava! Chybělo málo,
a v nejhezčím jej přetrhal.
Co se mi vlastně zdálo?

Už vím. A vidím kalendář.
Byl svátek, prázdnost jsme měli.
Schoval jsem hlavu pod polštář,
dozdál se mi pak celý.

PÍSEŇ O PRUHOVANÝCH PEŘINÁCH

Nikdy jsem neměl pocit pýchy,
nikdy v chlapecké hrudi.
Bohatí měli bílé cíchy,
pruhované jen chudí.

Také jsem neznal, jaké krásy
jsou v písni maminčině,
když večer dítě uspává si
ukolébavkou v klíně.

Uspával mě jen perpendykl
písničkami svých vteřin,
sám usínati jsem si zvykl
v teple barevných peřin.

Přitom jsem sníval o svém vzoru
malé lombardské hlídky —
že ležím zahalen do praporu,

na prsou ránu a kytky.

HRA V KULIČKY

Neviděli jsme, neslyšeli
na dlažbě v spleti spár.
Podkovák stačil zrezivělý
a kuliček jen pár.
Opojná byla jako víno,
říkali jsme jí u nás gýno,
a neptejte se proč.

Když těžké vozy, plné ledu,
i jiné náklady
a lidé na velocipédu
jezdili za zády,
na bobku, hrou tou zaujati,
nepřestali jsme chvílku hráti,
a neptejte se proč.

Pro nic jsem tenkrát neměl oči
a byl jsem lakomý,
když kuličku rozšlápl kočí,
do breku bylo mi
a bedlivě jsem střežil příště
nohy, jež přecházely hřiště,
a neptejte se proč.

V té hře se na vše zapomene
a hraješ o překot,

vidíš jen boty zaprášené
a podrážky těch bot.
Když střevíček však ve hru vkročil,
přece jsem hlavu pootočil.
A neptejte se proč.

MAMINČINA PÍSEŇ

Venku už se stmívá,
maminka si zpívá,
navlékajíc nit.
Snad se jí chce spáti,
musí spravovati,
musí, musí šít.

Když nit provlékala
v jehel ouška malá,
vydral se jí vzdech,
a pak dívala se
oknem na terase
po šedivých zdech.

Dítě — to se neptá,
co to jehle šeptá,
překusujíc nit.
Nitka vedle nitky,
před očima mžitky,
musí večer šít.

Ted' se pousmála,

trochu narovнала
záda na židli.
Na co vzpomněla si?
Na kuřátka asi,
skrytá pod křídly.

Venku už se stmívá,
maminka si zpívá,
hybaj, děti, spát.
Kdyby ouško jehly,
již drží prst zkřehlý,
mohlo povídat!

PÍSEŇ O DOBRODRUŽSTVÍ

Když jsem si vlezl pod peřinu
a v důlku teple vystlaném
rásněmi měkkých mokasínů
šíp letěl a já před stanem

díval se na prérii spící
— v účesu řádku pestrých per,
maminka byla náčelnicí
a potkala mě navečer.

Dal jsem jí v duchu za opasek
i dýku, jak měl Vinnetou,
dnes chtěl bych tváře plné vrásek
přiozdobiti do květů.

Zablýskla náhle ocel střenky
a míří k srdci rudocha
— vtom maminka, už bez čelenky,
sklání se něžně nad hochá.

Úsměv jí smývá kresby z líce,
svým polibkem sen roztříští.
Už navždy bloudí náčelnice,
navždy ve věčném lovišti.

PÍSEŇ O JÍZDĚ NA KOLENOU

Zjeví se někdy volán nevolán
kapitán Nemo nebo Korkorán.

Ten první přijde v ruce s kompasem,
druhému meč se houpá pod pasem.

Odejde první, zmizí ve světě,
tygřici druhý hladí po hřbetě

a také zmizí v hustém pralese;
už je to dlouho, co tak známe se.

Někdy však přijde — to je nejsladší,
můj otec; zvolna přejde pavlačí

a vejde tiše, stane ve dveřích,
jak by chtěl z šatů setřást sních.

Co jsem se naplul moři s Nautilem,
v pralese brouzdal, vlhkém, zavlhlém!

Však v nejkrásnější byl jsem pevnině,
když tatínkovi jel jsem na klíně.

PETROLEJOVÁ LAMPA

Všichni už spí a měl bych spát,
však lampa bzučí. Stávalo se,
že zapomněl jsem poslouchat
a neuslyšel nohy bosé.

Maminka zavřela mi knížku
a já jsem musil do pelíšku.
Byl bych ji celou přečti snad.

Často jsem hadrem přikryl práh,
pod dveřmi škvíra totiž byla,
a plamen opatrně stáh,
aby mě lampa nezahladila.
A noční můry pod stínídkem
vrážely do cylindru křídlem.
Dočetl jsem až po obsah.

Půl stoje a půl podepřen,
hltal jsem napínavé řádky
a známé věci kolem stěn
ustupovaly v přítmí zpátky.
Byl červen — blýská se a hřímá,
stůl kymáčí se před očima

a kredenc praská u kamen.

Vrak bez plachet a bez lidí
řítí se nocí kolikerou;
trosečník cestu nevidí,
ve tmě si svítí lampou šerou.
Noc před ním jako propast zeje,
v lampě je málo petroleje
a světlo hasne na přídi.

A plul, aniž by věděl kam,
úpělo moře pod cyklónem,
v poslední chvíli objal trám.
Tak jsem se setkal s Robinsonem.
Bože, to bylo překvapení:
papouška držel na rameni
a v ruce pušku. A byl sám.

Věčně zelené ostrovy,
ztracené v moři za obzorem!
Za snem, který byl bláhový,
v tom světle lampy víc než sporém
potácel jsem se chvilkou hrůzy;
když zazněl výstřel z arkebuzy,
těšil jsem se už na nový.

Nazítří, když jsem oči mnul
a rozhlížel se letním ránem,
k pláči byl smutný ten náš stůl

i lampa, která stála na něm.
Můry na voskovaném plátně
ležely mrtvé. Nenávratně
v tanci jim život uplynul.

NŮŽ

Strejček ze strany mamínčiny
— dnes mrtvý víc než dvacet let—
plul po mořích, byl u maríny
a v mládí viděl svět.

A vyprávěl. O bouřích třeba,
kterými prošel po cestách,
o lasturách jak pecen chleba
i drobných jako hrách.

O žocích kávy z Guatemaly,
o strašných zubech žraločích.
Byl šťasten, když jsme poslouchali,
poznal jsem mu to na očích.

— Když naposled jsem stočil lano
a příboj dotkl se mých pat,
byl konec! Sbohem, mořská panno!
Vrhcáby, kdo vás bude hrát?

— Po moři stýská se i v stáří,
moře je krásná zahrada.
A ráj se s peklem v každém sváří,

kdo poznal moře zamlada.

— A přístav! To je barev, pane,
na tváři cítíš jeho dech.
Jak peří ptáků roztrhané
visí tam hadry na oknech.

— A všude život — jedna radost!
Květiny, ryby, ovoce,
a víno! Toho nebývá dost.
Rád se tam vracíš po roce.

— Stučky mi vlály po rameni,
však kde to bylo, nevím už.
Jednou jsem dostal při loučení
ten nůž, ten krásný nůž.

Naslouchaje vždy těmto básním,
chlapec chuť moře okouší.
A strejček? Teta zkusila s ním,
těžko si zvykal na souši.

Lasturu dal mi, tvar má divný,
když leží v dlaních bezduchá.
Však vlny moře zahučí v ní,
přidržíš-li ji u ucha.

A pak ten nůž — Jen řež jím, krájej!
Probodl srdce! V domněnce,

že opravdu krev skropila jej,
s hrůzou jsem sáhl po střence.

Přece však měl svou historii,
ten nůž, s kterým se nezabíjí.
Ten nůž, ten krásný nůž!

CUKRÁŘSKÝ KRÁM

Vznešený nebyl; zůstal snem
tak jako mnohý jiný.
A postávaje před krámem,
polykal jsem jen sliny.

A říkal jsem si, co bych chtěl.
Tu mísu indiánek.
Když někdo dveře otevřel,
cítíl jsem sladký vánek.

Když přinesli tam před chvílí
tác pěnového beze,
oči se smutně sklonily
k té nadýchané něze.

Pišingr, moka, malakov,
griliážové řezy!
Těchto pár cizích jmen a slov,
která mi v paměti vězí,

tehdy jsem slýchal jediné,

a přes rameno třeba,
když stál jsem skromně u skříně,
v kapse s krajíčkem chleba.

Chvilkami ruka nad tácem
mihla se, něžná, štíhlá.
Ale já byl jsem uchvácen
jen tím, co v prstech zdvihla.

Bylo to k zlosti; měl jsem chuť,
a hledě na věnečky,
sliboval jsem si: Buď jak buď,
jednou je skoupím všechny.

Však přesto v prvním rozletu
nevzpomenul jsem přísah.
Jsou sladší věci ještě tu,
než byly na těch mísách.

MOTÝLI

Když chlapci jarem rozcuchaní
bělásky v hrsti nosili,
běloučký pel jim zůstal v dlani.
Ubohá křídla motýlí!

Motýly znám, i každou kytku.
Hle, právě sedl na římse
žluťásek! Kdepak mám svou sítku?
Však nesmím ven a učím se.

Z počtů mám desetinnou tečku,
pak zeměpis a mluvnicí.
Zkroušeně sedím u stolečku
a jaro běží ulicí.

Hospodařil jsem špatně s časem.
Dnes praží slunko do oken,
a já tu sedím nad atlasem,
odříkáváje spoustu jmen.

Nikobary a Andamany,
Borneo, Jáva, Celebes.
Motýlek stříbrem postříkaný
třepetá se až u nebes.

A babočka a oko paví,
když atlas jsem si rozvíral,
na mapě sedí blízko Jávy;
a na Borneu admirál.

Černopláštník je na rovníku
a chlubí se svým sametem
a okáč v stéblech poledníků
houpe se jako nad květem.

Hleděl jsem dlouho v očka křídel,
zatajiv dech, bych nesvál pel.
Dokud jsem hezčí neuviděl.

Pak na sítku jsem zapomněl.

KARLŮV TÝN

Hrad vidíme již zblízka.

Tak to je tedy on!

A průvod v celé délce
shrnul se k učitelce,
však průvodčí již píská
a honem, na perón.

A slečna rozechvělá
hned obrací se k nám.
Kol ruky drží šňůrky
od malé pompadúrky,
na které vyšit měla
z dracounu monogram.

Vždyť šli jsme v místa tato
zbožně i stísněně.
Mlčíme překvapeni,
stojíce před kameny,
všude je samé zlato
a svatí na stěně.

V kameni prapodivném
a chladném navenek
z nitra hořící skály
horká láva se valí
a přitom zamrzla v něm

očička pomněnek.

Vousatí apoštolé
i papež, který má
na závitě své berly
smaragdy, topas, perly,
hledí tu na nás dole
velkýma očima.

A svatá dlaně spíná.
A stojí za zmínku
— smím-li to vůbec říci,
když tu jde o světici:
svou tvář připomíná
trochu mou maminku.

Nejsme-li tu již v nebi,
jsme jistě na kraji.
Vlaštovky slyším venku,
a vklouznuv do přístěnku,
dva namazané chleby
vyndal jsem potají.

Když vyšli jsme pak z hradu,
západ už zlehounka
pozlatil okna spící.
Jdem opět na stanici.
Pod svahem vinohradu
leskne se Berounka.

Proud řeky mihotavý
tříští se o kmeny
a vážka neposedná,
či dvě jsou? ne, jen jedna,
hned všechna stébla trávy
promění v prsteny.

OKARÍNA

Maminko, kytek je tu všade
a brouků, všeho možného!
V košíku měla kočka mladé,
babička chodí bez něho.
To jedno zašlo, bylo slabé
a nenaučilo se pít.
Od těch dob nemá kočka klid.
Bojí se mě, já jí, a škrabe.

Na hraní dali jsme jim špulky
a teď se nehnou z podlahy.
Brouky si sbírám do škatulky,
chtěl jsem si je vzít do Prahy.
Chcípili mi všichni ve škatulce,
snad jsem jim měl dát svobodu.
A do skleničky na vodu
chytil jsem jednou v louži pulce.

Včera pouť byla u kostela.
Byl tam pan cukrář Nedbálek

a ještě ten, co vatu dělá.
Já jsem se těšil na špalek
a hada z gumy, co se tahá
a potom jí se po kouskách.
A okarínu! Ale, ach,
dědeček tušil, že je drahá.

Chtěl mi ji koupit, byla hezká,
tříkrát se díval do tašky,
pak vzpomněl si, že musí dneska
k ševcovi dát mi podrážky.
— Pojd', ať ty botky brzo spraví.
Ten švec se jmenuje pan Flos
a pije. Já teď chodím bos.
Okarína mi nejde z hlavy.

Viděl jsem ji už na Václavském,
co mají různé nástroje.
Byla tam v pouzdře tenkrát za sklem
a ptal jsem se tě, co to je.
A tys mi řekla — okarína.
Měli tam také v krabičce
i kalafunu na smyčce
a flétnu; ta však byla jiná.

Babičce, když jsme přišli domů,
v očích jako když zakřeše.
Dědeček řekl něco k tomu
a byl hned oheň na střeše.

Švec Flos má také okarínu
a místo na svém verpánku
v hospodě dřepí u džbánku
a přivedl to na mizinu.

Také jsme byli na heřmánku,
na tom, co voní. Dobrou noc!
Jdu spát, jen dopíšu tu stránku.
Za hřbitovem ho bylo moc.
Je dobrý na bolení břicha.
Na blechy ale do peřin
je vratič a květ kopretin.
Když chodím bos, tak mě to píchá.

Dnes se mí o ní zdálo k ránu,
škoda že jsem se vzbudil pak.
Byla tak krásná, z porcelánu,
hvízdal jsem na ni jako pták.
Maminko, šetři na ni zatím,
je za tři zlaté šedesát.
Naučím se pak na ni hrát
a jednou ti to všechno splatím.

SVLAČEC

Nad škarpou visí u silnice,
obtáčí dlouhá stébla žit.
Jen kapku rosy a nic více
v kalíšku svém ti podá pít.

Tak lehce jde se pocestnému,
jak okusil by vzácných vín.
Co říkal chlapec? Zdálo se mu,
že zavoněl dech maminčin.

HÁLKŮV DOMEK

Když vcházeli jsme do síňky,
rozhlížel jsem se plaše,
bylo to tam tak chudičké,
a chudší snad než naše.

Tenkrát jsem byl tam s dědečkem,
šel v starém kaizeroku;
do půl století od těch dob
chybí jen pět šest roků.

Okénka jako lucerny
a všude málo místa.
Na zdi byl věnec se stuhou
a pod ním stála bysta.

Měl hezké čelo, hustý knír,
malou, šviháckou bradku.
Z vavřínu jsem si ulomil
smetličku na památku.

Vonělo to tam starobou
a knížkami a plísni,
když před básníkem šeptal jsem

veršík z Večerních písní.

Ač do dneška jsem neslyšel,
jak v noci slavík zpívá,
z těch veršů však ten ptačí hlas
znám dávno, odjakživa.

Také mi básník prozradil,
proč v máji je tak kvítí
a co říkají milenci,
když jdou a měsíc svítí.

Od něho jsem se dozvěděl,
co toužil znát jsem skrytě:
proč jsou ty struny ze zlata,
když hraje na varytě.

Poprvé na nich slyšel jsem
hrát jeho měkkou ruku
a dnes bych za to vlastně měl
padnout mu kolem krku.

HORA ŘÍP

Viděl jsem hory plné ledu,
sáček zpívat o nich nedovedu.

Jiskřily dálky nad hlavami
jak bledě modré drahokamy.

Jímala závrať při pohledu,
zpívat však o nich nedovedu.

Když ale vidím na obzoru
uprostřed kraje nízkou horu,

na nebi mráček běloskvoucí
— přestane srdce chvíli tlouci.

Oblaka letí v klasech zralých
a koně dupou po maštalích.

V panácích jsou už všude snopy
a svatý Jiří zvedá kopí,

aby je vrazil ve chřtán dračí,
a motýl spěchá po bodláčí;

a jako krůpěj na prstenu
třpytí se drobná kvítka rmenu.

Tu nemohu se vynadívat
a všechno ve mně začne zpívat,

zpívat i plakat. Maminko má,
jak je to hezké u nás doma!

MAMINČINO ZÁTIŠÍ
Náprstek, jehly, kolikero nití

a staré brejle, světlem protkané,
čím jsem to měřil čas, jenž svítí
a mívá, sotva nastane.

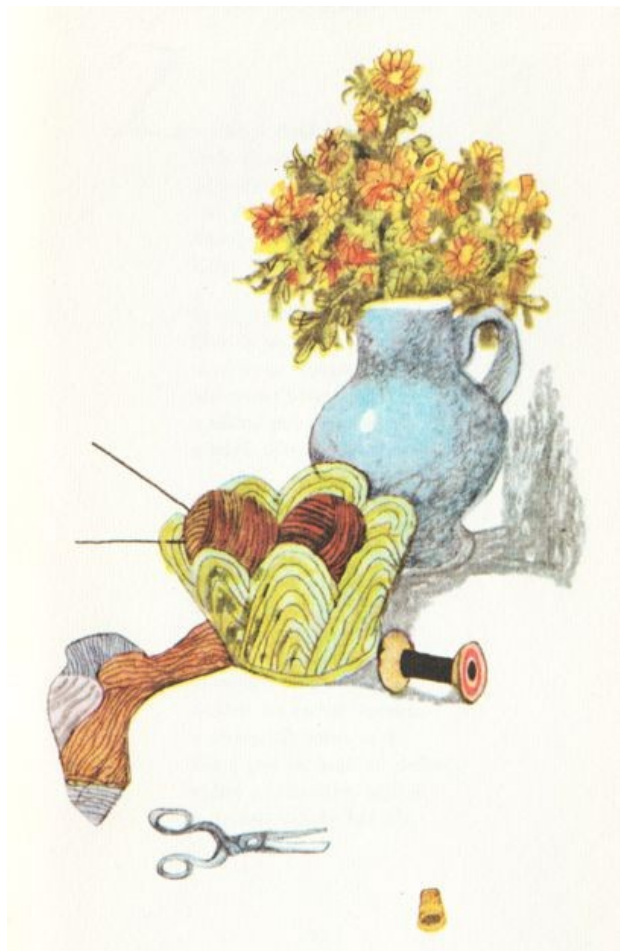
Jak před lety mi šeptáš jako snící:
— Můj hochu rozmilý,
to jistě zas ti někde uličníci
kamenem hlavu rozbili.

— Ne, maminko, má hlava je dnes celá
a ani koleno dnes nemám odřené.
— Ach bože, já již opět zapomněla,
jak je to všechno jiné, změněné.

Jak jindy přišel jsem a tiše pláču
v tvé jemné dlaně, měkké, soucitné,
a slza krvácí jak do heboučkových fáčů,
když stará spící bolest procitne.

Za všechny knoflíky, jež jsi mi přišívala,
za všechny stehy, jež tvá šila nit,
za polibky, když jsi mne líbávala
— ne, tak jsem se ti nechtěl odměnit.

Bud' sbohem, dobo roztrhaných gatí,
dny ztracené jsem marně hledat chtěl,
čas, který se už nikdy nenavrátil
— ach bože, já jsem zapomněl!

KRABICE NA ČAJ

Krabice na čaj stála na polici,
vysoko, kam jsem nedosáh.
Byl na ní drak. Drak zlý a bojující.
Zlý nebyl. Věrně hlídal u nás práh.

A do tří písmen zatínal své drápy.
A slova ve vichřici slov,
jež slyším dnes, už mě tak nepřekvapí
jak toto první. Myslím na domov.

Když jsem ji vídal v ruce maminčině,
konvice vřela na plynu.
S maminkou jsem se octl někde v Číně
a tam jsem potkal dámu z Nankinu.

A v jedné šálek, v druhé ruce krajíc,
hleděl jsem dámě do očí.
Tvář vějířem si lehce ovívajíc,
obrací na mě šikmá obočí.

Mé oči jsou s mdlou, sladkou vůní čaje:
Číňanko, jen mně samému
prozrad', co vidí kuřák usínaje,
když malá dýmka v ruce zhasne mu.

Sníl kuřák dlouho nad vyhaslou dýmku,
zatínal dlouho drak svůj spár.
Pak ztráceli se. Někam za maminkou,

s obláčkem vůně za obláčkem par.

Po letech zbyla už jen lesklá plocha.

Kde je ten kuřák opia

i dáma, která okouzila hocha?

A kde je hoch? To snad mám býti já?

Kde jsou ty ruce, jež dotekem smyly
výjevy krásné z jejích stěn?

Čaj v ní však voní, na dně drobty zbyly,
a dosud zní mi nejkrásnější z jmen.

To slovo Tea šeptám, jak se píše,
a někdy jako v ozvěně
zapraská stonek ve věnečku tiše
pod obrázkem, jenž visí na stěně.

A ta, již jsem se nadál nejméně,
jde opět se mnou do Nebeské říše.

PÍSEŇ

Ať už to bylo klubko,
pletací drát a míč,
ať už to byly housle,
hodiny, lampa, klíč,
po jezu voda sklouzla
a všechno je to pryč.

Ať smích to byl, ať slzy

a hořké slovo k nim,
vždy ústa maminčina
přimkla se k ústům mým.
Všechno už odplynulo
jak nad střechami dým.

Kdybych se mohl vrátit,
nevím dnes ani kam.
Vidím, jak vítr vzdouvá
záclonku, kterou znám.
Vtom bouchl někdo dveřmi
a všechno je totam.

HRDLIČKY

Už nebudu vás, vůně, pít,
vy sladké vůně akátových stromů!
Na drsné větvi našly byt
dvě hrdličky, dvě hrdličky
v té stráni, jež se svažovala k domu.

Vlak odjel, zůstal čpavý dým,
zahalil větve i křídélka vonná
i hnízdo lehce připoutané k nim.
Dvě hrdličky, dvě hrdličky
zůstaly sedět tiše; on i ona.

I chlapci lezli na akát,
vlak za vlakem, kol projížděje, hvízdá.
Semafor řinčí, skřípe drát.

Dvě hrdličky, dvě hrdličky,
na křídle křídlo, neodlétly z hnízda.

Pak jely vlaky do války.
Vojáci sedí, nohy z dobytčáků,
na klíně prázdné esšálky.
Dvě hrdličky, dvě hrdličky
houkaly vroucně nad střechami vlaku.

Že smutnějšího není nic
než ztratit domov. Žádná cizí pýcha,
byť k tobě skláněla se sebevíc,
tvé trápení, tvé trápení
tak jako matka něžně nezdýchá.

Hnízdo je prázdné, zpustl byt
a do klína už plakat není komu.
Už nebudu vás, vůně, pít,
už nebudu, už nebudu,
vy sladké vůně akátových stromů!

JAROSLAV SEIFERT

MAMINKA

ILUSTROVAL JIŘÍ TRNKA

Graficky upravil Milan Grygar

Vydal jako svou 6272. publikaci Albatros,
nakladatelství pro děti a mládež,
v Praze roku 1981

Odpovědná redaktorka Zuzana Ceplová

Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch

Technická redaktorka Zoe Blahová

Ze sazby puma Baskerville vytiskla Severografia,

n. p., závod 01, Liberec

2,97 AA (text 1,85, ilustr. 1,12), 3,04 VA Náklad

20 000 výtisků 5. vydání v Albatrosu

13-899-81 14151

Vázaný výtisk 16,— Kčs

Pro čtenáře od 10 let

